

L'ESPORT EN EL MUSEU

ROBERT TAIT McKENZIE Metge, Escultor i Apòstol de l'Educació Física

Ramon Balius Juli

Amb aquestes notes, volem presentar la figura i l'obra artística de Robert Tait McKenzie, personalitat important com a metge, com a artista i molt especialment com a ensenyant i impulsor de l'educació física. Fou pioner destacat d'aquesta última activitat en el seu país nadiu, Canadà, i en els Estats Units d'Amèrica.

McKenzie nasqué a Almonte, Ontàrio, Canadà, el maig de 1867. Fill del Reverend William i de Catherine (Shiels) McKenzie, assistí a l'Institut d'Ottawa i entre 1885 i 1892 a la McGill University, on es graduà de metge. Des de molt jove a Almonte, sentí admiració per James Naismith, l'inventor del bàsquet, el qual li va transmetre entusiasme i fascinació per la gimnàstica. McKenzie el trobà a la McGill University i durant l'any 1889 treballà amb ell com a assistent, alhora que estudiava art i medicina. Ja metge, practicà la medicina fins el 1895, treballant de cirurgià en el Montreal General Hospital i en un vaixell de vapor de la línia Liverpool-Montreal. Des de 1896 es va dedicar intensament a l'educació física, tasca que no va

Figura 1. *Sprinter*, 1902. Bronze, alçada 23 cm.

deixar fins el final de la seva vida. Durant aquests anys ensenyà educació física, aconseguint convertir-la en una disciplina acadèmica seriosa i apreciada pels

estudiants, i ocupà càrrecs directius primer a la McGill University i després a la University of Pennsylvania. Fou també Cofundador i President de la Societat de Direc-

tors d'Educació Física dels "Colleges" (1900-1912), President de l'Associació Americana d'Educació Física (1912-1915) i Coofundador i primer President de l'Acadèmia Americana d'Educació Física, des de 1926 fins a 1938, any de la seva mort.

Durant la Primera Guerra Mundial formà part, com a comandant provisional, de la Royal Army Medical Corps, actuant d'inspector mèdic d'entrenament físic i de metge a Manchester. En la postguerra, tingué un paper principal en la rehabilitació dels veterans ferits i minusvàlids.

Fou també important la seva aportació bibliogràfica. A partir del seu primer llibre, "Exercise in Education and Medicine" (W.B. Saunders Company-Philadelphia 1909), publicà nombroses obres, moltes en format manual, dins del camp de l'educació física i de la rehabilitació. Començà a interessar-se per l'estudi de la figura humana i per l'escultura al Canadà, amb George W. Hill, escultor format a París, i amb Louis Philippe Hébert, artista d'influència italiana i estudis parisiencs. Des de 1904 continuà la formació a Philadelphia, ciutat que, des de l'època colonial, tingué un destacat protagonisme en el desenvolupament de les Arts a Nord-Amèrica. Va ésser particularment profitós el pas per l'Acadèmia de Belles Arts de Pennsylvania, que dirigia Thomas Eakins. Aquest era pintor, i entre les seves obres se'n troben algunes de temàtica mèdica i esportiva (estudis de remers i de boxejadors), escultor (especialitzat en arguments eqüestres) i afeccionat a la fotografia de figures en moviment. Sens dubte, Eakins va influir en l'obra escultòrica d'argument esportiu de McKenzie. A Londres restà impressionat per l'escultura de John Macallan Swan i de George Frederick Wats, artistes molt influenciats per Rodin. L'estiu de 1904 viatjà a París on, malgrat una mala experiència en una inoportuna visita a Rodin (no li fa cas, en estar treballant amb els seus

deixebles), entrà en un cercle d'amics i artistes, entre els quals s'hi trobaven els escultors americans Paul Barlett i Andrew O'Connor.

L'escultura de McKenzie es basa en la fidelitat amb la natura i en un fort idealisme d'influència clàssica. En la seva obra ha sabut captar l'esperit de l'esport, a través d'escultures, relleus i medalles. Moltes de les peces, quasi totes de petit i mitjà format, són veritables monuments al coratge i a l'esforç. La seva temàtica, com succeeix amb d'altres artistes, és reduïda, en estar centrada en la representació de l'esportista entrenant o competint, en postura propera al moment culminant de l'esdeveniment esportiu. Com Miquel Àngel, McKenzie es fixa en la imatge de l'home jove, sovint nu, que modela amb una notable fidelitat anatòmica, com epitom de la figura humana.

En el catàleg complet, es comptabilitzen més de 70 escultures i relleus, dedicats a diferents esports (atletisme —en particular llançadors de pes i javelina—, boxa, natació, futbol americà, lluita, gimnàstica, rem i patinatge) i un nombre similar de medalles destinades, a més dels esports esmentats, a tennis, golf, beisbol i esgrima. Entre les escultures i relleus cal destacar com més representatives: *Sprinter* (Esprintador), 1902; *Athlete* (Atleta), 1903; *Competitor* (Competidor), 1906; *Relay runner* (Rellevista), 1910; *Joy of effort* (Joia de l'esforç), 1912; *Shield of Athletes* (Escut dels atletes), 1932; *Invictus* (Invencible), 1934. Servi de model per aquesta obra, el boxejador professional Joe Brown, que anys després va esdevenir un important escultor. La dona és la gran absent en l'obra de McKenzie, si s'exceptuen cinc medalles dedicades al patinatge sobre gel.

Algunes escultures són retrats d'esportistes aleshores populars, entre d'elles s'hi troba una estatueta que modelà l'any 1937, representant al nedador hawaïà

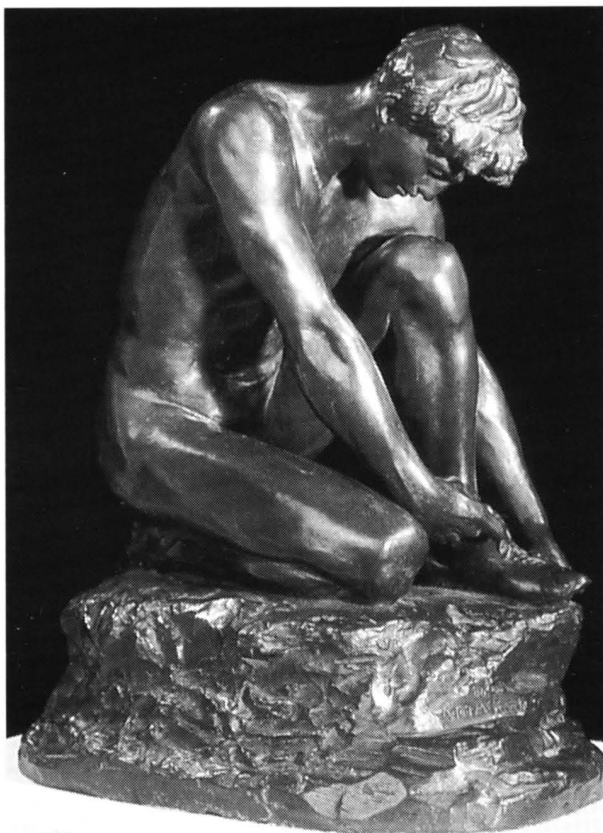

Figura 2. *Competitor*, 1906. Bronze, alçada 53 cm.

Figura 3. *Joy of Effort*, 1912. Bronze, diàmetre 117 cm

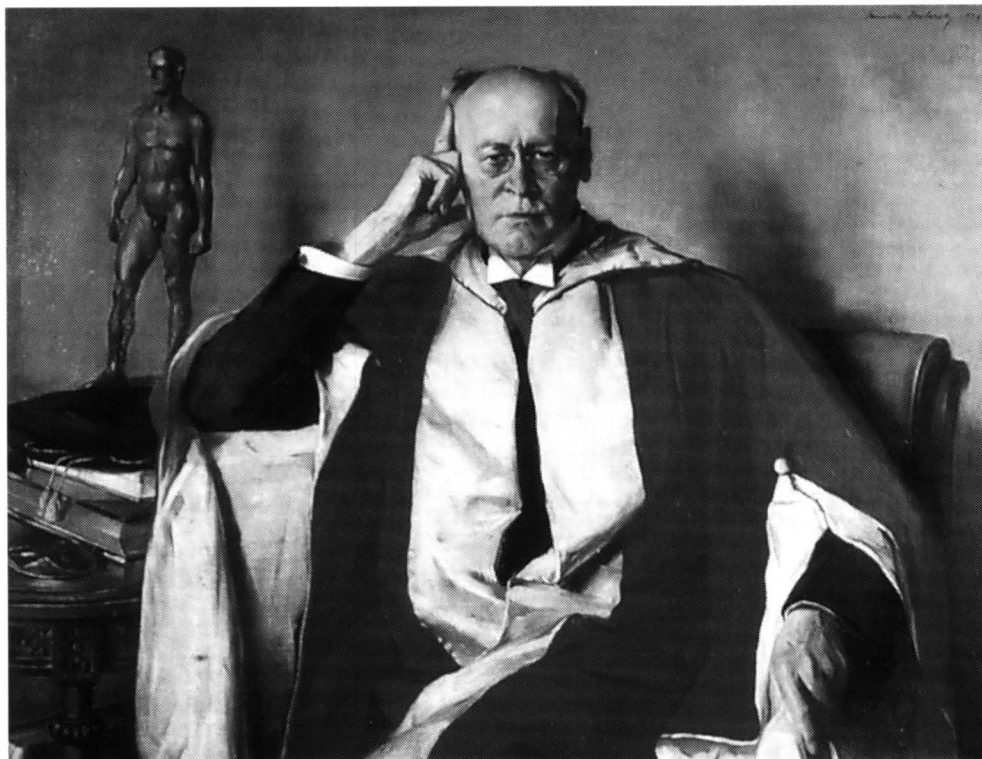
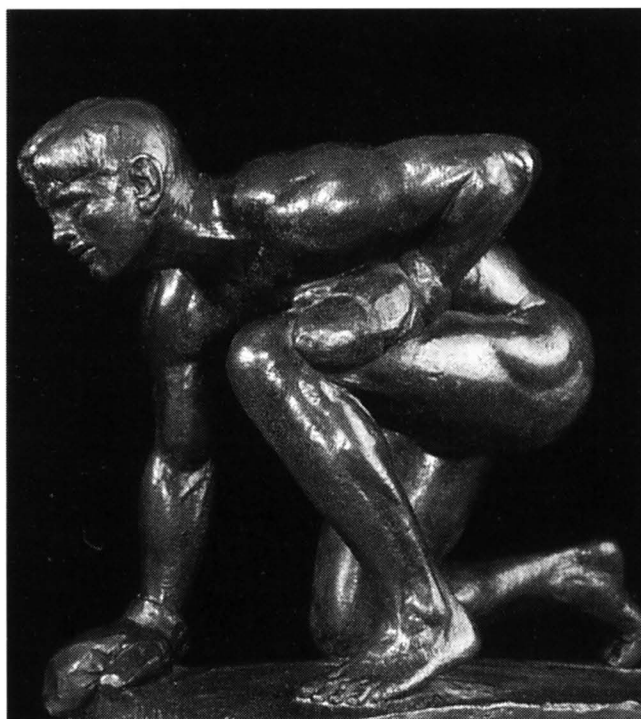

Figura 4. Robert Tait McKenzie.

Figura 5. *Invictus*, 1934. Bronze, alçada 51 cm.

Duke Paoa Kahanamoku, el qual amb un estil en aquell moment atípic, havia revolucionat la natació durant els Jocs Olímpics de 1912 a Estocolm. L'any 1938, McKenzie morí mentre efectuava els dibuixos preliminars per erigir una estàtua a Kahanamoku. Anecdòticament, trenta anys després, aquest monument va realitzar-lo Joe Brown, el boxejador-escultor.

Una personalitat com la de McKenzie havia de sintonitzar i entusiasmar-se amb l'Olimpisme, que conegué en el *Jocs Olímpics de St. Louis* del 1904, on participa en l'exposició d'art essent guardonat amb una medalla de plata. Assistí a tots els jocs següents (Londres 1908, Estocolm 1912, Amers 1920, París 1924, Amsterdam 1926 i Los Angeles 1932), com a membre del Comitè Olímpic Americà o com competidor artístic.

En els *Jocs d'Estocolm* de 1912, participà en l'exhibició d'art. En ells el President del Comitè Olímpic Americà, oferí el relleu *Joy of Effort* al príncep hereu de Suècia, Gustau August. Aquest dos anys després, ja rei, premià a l'artista amb la medalla del Rei Gustau Vè. L'obra es va col·locar permanentment a l'estadi olímpic d'Estocolm.

En els *Jocs de Los Angeles* de 1932, McKenzie presenta 67 obres, una de les quals, *Shield of Athletes*, guanya el tercer premi en la competició de medalles i relleus. *Shield of Athletes*, veritable compendi dels jocs olímpics i de l'esperit olímpic, és un impressionant medalló de més de 120 cm de diàmetre, dividit en distints panells. L'espai central simbolitza la "Pax Olímpica", amb una encaixada de mans entre dos esportistes, enfront de la deessa Minerva; una corona de fulles de llorer envolta l'escena. En altres panells es representen, mitjançant figures clàssiques, els diferents concursos atlètics, mentre que perifèricament en una àmplia franja, es desenvolupa una cursa,

Figura 6. *Shield of Athletes, 1932*. Medalló de guix acolorit, diàmetre 152 cm.

amb sortida i arribada a l'altura d'un bust d'Hermes. L'obra es completa amb la divisa de l'Olimpisme, *Fortius, altius, citius* (més fort, més alt, més ràpid); amb la llegenda *Mens fervida in corpore lacerioso* (ment ardent dins un

cos fornit), que segons Coubertin era la frase que millor expressava l'ànima dels Jocs Olímpics; i amb sis mots que defineixen sis qualitats esportives: *Aequitas* (Equitat), *Fortitudo* (Fortalesa), *Agilitas* (Agilitat), *Celeritas* (Rapidesa), *Accu-*

ratio (Mirament) i *Elegantia* (Elegància). Hem pogut contemplar una rèplica d'aquesta obra, a la seu del Comitè Olímpic Internacional a Lausanne.

Una crisi cardíaca, impedí Robert Tait McKenzie d'acudir l'any 1936

als Jocs Olímpics de Berlín. Malgrat això, artísticament va ésser-hi present amb *Invictus* i quatre obres més.